

**ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ
В УМОВАХ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ**

*Я. І. Мулик, аспірант**
Вінницький національний аграрний університет

Розглянуто теоретико-методологічні основи системи обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки аграрних підприємств. Обґрунтовано зміст поняття «обліково-аналітичне забезпечення фінансової безпеки аграрних підприємств», визначено основні функції та завдання системи обліково-аналітичного забезпечення, а також розглянуто фактори, які визначають ризиковість аграрного бізнесу.

Обліково-аналітичне забезпечення, облік, аналіз, інформація, фінансова безпека.

Сучасні умови господарювання суб'єктів аграрного бізнесу характеризуються нестабільністю й невизначеністю, що призводить до зростання економічних та фінансових ризиків. Ситуація, що склалася в аграрному секторі країни, порушує надзвичайно актуальну проблему – формування механізму фінансової безпеки аграрних підприємств та розроблення методики її оцінки. Аналіз результатів наукових досліджень свідчить про те, що стосовно проблеми фінансової безпеки підприємств немає загально визнаної методики її оцінки. Недостатньо досліджені проблеми формування ефективної системи обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємств, яка б відповідала сучасним умовам аграрного бізнесу й гарантувала прийняття ефективних управлінських рішень. Усе це й зумовило вибір автором напряму дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз досліджень системи обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки аграрних підприємств, доцільно здійснювати в контексті таких напрямів: загрози та проблеми сучасного аграрного бізнесу, необхідність формування механізму фінансової безпеки аграрних підприємств та розвиток її обліково-аналітичного забезпечення.

Проблеми й загрози сучасного аграрного виробництва та їх вплив на фінансову безпеку останнім часом досліджували М. Я. Дем'яненко, О. Є. Гудзь, А. В. Чупіс, О. М. Мікуліна та інші. У своїх дослідженнях вони зосереджували увагу на тому, які загрози аграрного бізнесу можуть впливати на рівень фінансової безпеки підприємств.

Питання фінансової безпеки розглядали багато вчених. Так, О. І. Барановський, І. О. Бланк, М. М. Єрмошенко, К. С. Горячева,

* Науковий керівник – доктор економічних наук, професор Н. Л. Правдюк

О. В. Ареф'єва, О. С. Пристемський, О. Е. Пономаренко, А. О. Єпіфанов та інші у своїх працях визначили зміст і завдання фінансової безпеки підприємств, здійснили аналіз форм і методів управління нею, обґрунтували основні критерії безпечного фінансового стану підприємства тощо.

Дослідженню питань обліково-аналітичної системи підприємства присвятили свої праці такі вчені, як Я. М. Баренгольц, М. Т. Білуха, Ф. Ф. Бутинець, Т. Г. Камінська, Г. Г. Кірейцев, М. С. Пушкар та інші. Поряд із цим, недостатньо дослідженими залишаються питання формування системи обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки аграрних підприємств.

Мета дослідження – визначити теоретико-методологічні складові системи обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки аграрних підприємств та процес її формування, яка відповідає б сучасним умовам аграрного бізнесу.

Виклад основного матеріалу. Аграрне виробництво є одним із найбільш ризикованих видів підприємницької діяльності. Ризиковість аграрного бізнесу визначають такі фактори, як сезонність виробництва, залежність від погодних та кліматичних умов, тривалий період обороту капіталу, велика складність зміни асортименту продукції та технології, ряд інших причин. Дане твердження справедливе для сільського господарства всіх країн, але особливо великих ризиків зазнає аграрне виробництво країн, економіки яких розвиваються або перебувають у процесі трансформації. Аграрні реформи та становлення ринкових взаємовідносин, зміна форм власності та форм господарювання значно збільшують ступінь невизначеності соціально-економічних процесів у аграрному бізнес-середовищі та, відповідно, посилюють вплив ризиків на бізнес.

У системі ризиків особливу увагу приділено фінансовим ризикам. Як зазначає С. Навроцький, фінансовий ризик пов'язаний з отриманням, розміщенням і використанням фінансових ресурсів [6, с. 20]. Серед основних причин виникнення фінансових ризиків автор виділяє такі: несприятливі зміни відсоткових ставок, непередбачене скорочення терміну повернення залучених засобів, недолік кредитних ресурсів, зниження рентабельності або збитковості виробництва, висока питома вага позикового капіталу в структурі пасивів підприємства, відсутність резервів високоліквідних активів [6, с. 20]. Тож фінансові ризики, пов'язані з діяльністю аграрних підприємств, за своїми негативними наслідками належать до категорії найбільш небезпечних. Реалізація багатьох видів фінансових ризиків формує безпосередню загрозу втрати підприємством значної частини власного капіталу, зниження рентабельності, фінансової стійкості, ліквідності, що призводить до банкрутства та ліквідації суб'єкта господарювання.

У такій ситуації аграрні підприємства можуть ефективно господарювати в сучасному бізнес-середовищі лише за умови побудови механізму фінансової безпеки. Як зазначає С. Мікуліна, своєчасна оцінка фінансової безпеки аграрних підприємств є передумовою запобігання

фінансових загроз і негативних фінансових явищ у виробничій діяльності, захисту їх від фінансових втрат, а в подальшому – стабілізації діяльності сільськогоспо-дарських формувань і розвитку в умовах конкурентного економічного стану [5, с.132].

Дієвість фінансової безпеки аграрних підприємств потребує належного інформаційного забезпечення, під яким розуміють сукупність документів і даних, які в них знаходяться, а також методів і засобів їх одержання, організації зберігання та опрацювання [5, с.136].

У сучасних умовах інформація є рушієм будь-якого бізнесу. Вона допомагає правильно оцінити умови бізнес-середовища, усвідомити та сформулювати цілі й завдання майбутньої діяльності та на цій основі прийняти ефективні управлінські рішення. Інформація є визначальним чинником, що характеризує рівень безпеки аграрного бізнесу. Висока проінформованість керівників та менеджерів про бізнес-процеси й загрози дозволяє мінімізувати ризики та забезпечити конкурентні переваги.

В інформаційній системі аграрного підприємства лівова частка припадає на обліково-аналітичну інформацію. При цьому важко не погодитися з Л. В. Гнилицькою, яка зазначає, що обліково-аналітична інформація є інформаційним ресурсом управління системою безпеки підприємства, вона утворюється в процесі реалізації трьох функцій управління: обліку, аналізу та синтезу. При цьому облік є базою для аналізу, а результати аналізу, у свою чергу, є підставою для проведення синтезу та надання відомостей потенційному користувачеві цієї інформації [3, с. 57].

В економічній літературі зустрічаються різні підходи до трактування терміна «обліково-аналітичне забезпечення».

Так, Т. М. Безродна під обліково-аналітичним забезпеченням розуміє процес підготовки обліково-аналітичної інформації, забезпечення її кількості та якості. Термін “забезпечення”, на думку автора, означає виконання, гарантування здійснення процесу постачання обліково-аналітичної інформації системі управління [1].

На думку В. В. Вольської, обліково-аналітичне забезпечення являє собою сукупність процесу збору, підготовки, реєстрації та зведення облікової інформації підприємств залежно від законодавчо встановленої системи ведення обліку і проведеного на основі цієї інформації глибокого аналізу із застосуванням певних методів і прийомів [2, с. 86]

Юзва Р. П. під обліково-аналітичним забезпеченням управління розуміє сукупність облікових та аналітичних процесів, об'єднаних в обліково-аналітичну систему та спрямованих на задоволення інформаційних потреб користувачів шляхом перетворення первинної інформації в узагальнюючу, згідно з визначеними цілями, а також нормативно-правовим, методичним, організаційним, програмним, математичним, технічним та ергономічним забезпеченнями [8, с. 8].

Як свідчать вищенаведені визначення, науковці переважно трактують термін «обліково-аналітичне забезпечення» як процес збору інформації за рахунок обліку та аналізу для цілей управління. Виходячи

з цього, під обліково-аналітичним забезпеченням управління фінансовою безпекою аграрних підприємств ми розуміємо процес збору, підготовки, реєстрації та опрацювання обліково-аналітичної інформації та прийняття на її основі управлінських рішень, спрямованих на забезпечення захисту фінансових інтересів підприємств на всіх рівнях його фінансових відносин від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз.

Звідси можна сформулювати основні функції обліково-аналітичного забезпечення системи управління фінансовою безпекою підприємств:

1. Інформаційна – забезпечення системи управління інформацією про фінансово-господарську діяльність підприємства.

2. Облікова – достовірне та повне відображення фактів господарської діяльності підприємств.

3. Аналітична – здійснення на підставі даних обліку й звітності оцінки та рівня фінансової безпеки підприємств.

Загалом зміст обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки визначається низкою факторів, серед яких галузеві особливості діяльності аграрних підприємств, організаційно-правова форма функціонування, обсяг і ступінь диверсифікації фінансово-господарської діяльності, інші об'єктивні та суб'єктивні фактори.

Формування ефективної системи обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки аграрних підприємств передбачає виконання комплексу завдань. На нашу думку, до них необхідно віднести:

- достовірне та повне відображення в обліку та звітності даних, необхідних для оцінки стану та рівня фінансової безпеки підприємств;

- розробку критеріїв та порядку оцінки якості інформації, що створюється в системі обліку й аналізу для ідентифікації та оцінки ризиків і загроз;

- визначення індикаторів фінансової безпеки підприємств та розробку системи моніторингу фінансової безпеки;

- діагностику фінансового стану підприємств з метою упередження фінансових ризиків, ідентифікації небезпек і загроз;

- прийняття управлінських рішень щодо доцільності діяльності з урахуванням виявлених загроз і небезпек;

- розробку заходів, спрямованих на забезпечення фінансової безпеки підприємства, як у короткостроковому, так і в довгостроковому періоді та контроль за їх виконанням.

Процес формування обліково-аналітичного забезпечення схематично зображено на рисунку.

Сучасна система обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки аграрних підприємств потребує нового сутнісного наповнення як комплексу взаємодіючих та взаємопов'язаних методів, методик, процедур і моделей, призначених для обґрунтування прийняття управлінських рішень у сфері забезпечення фінансової безпеки підприємства. Вона має включати в себе усі без винятку інструменти обліку та аналізу з метою отримання синергетичного ефекту від їх системного застосування при забезпеченні стабільного та стійкого фінансового стану підприємства;

збалансуванні фінансово-матеріальних потоків і розрахункових відносин; нейтралізації впливу внутрішніх та зовнішніх загроз на фінансово-господарський стан підприємства; зниженні рівня інформаційного та фінансового ризику тощо [4, с.145].

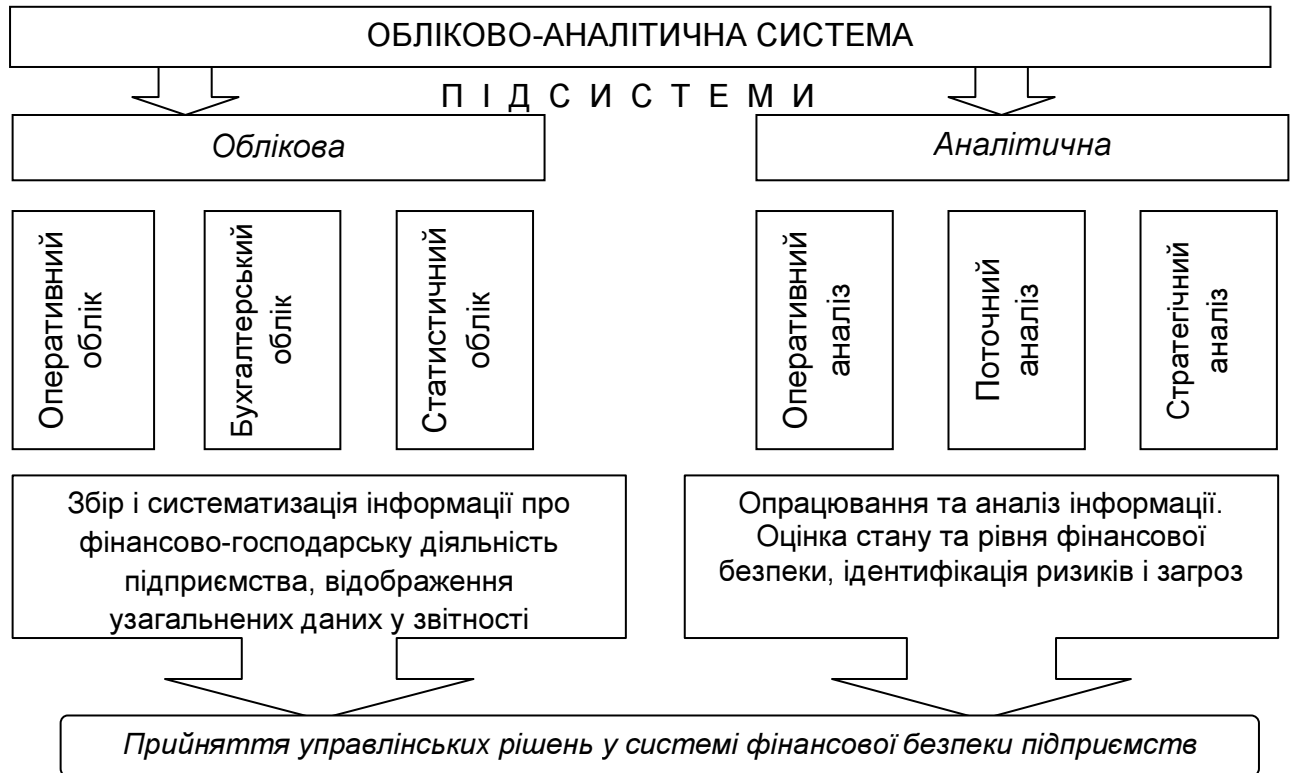

Схема процесу обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки аграрних підприємств

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведені дослідження теоретико-методологічних основ системи обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки аграрних підприємств дають можливість зробити такі узагальнення:

1. Під обліково-аналітичним забезпеченням управління фінансовою безпекою аграрних підприємств слід розуміти процес збору, підготовки, реєстрації та опрацювання обліково-аналітичної інформації та прийняття на її основі управлінських рішень, спрямованих на забезпечення захисту фінансових інтересів підприємств на всіх рівнях його фінансових відносин від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз.

2. При формуванні системи обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки аграрних підприємств необхідно враховувати фактори, які визначають ризиковість аграрного бізнесу: сезонність виробництва, залежність від погодних та кліматичних умов, тривалий період обороту капіталу, велика складність зміни асортименту продукції та технології, ряд інших причин.

3. Сучасна система обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки аграрних підприємств потребує нового сутнісного наповнення.

Вона має включати всі інструменти обліку та аналізу з метою отримання синергетичного ефекту від їх системного застосування при: забезпеченні стабільного та стійкого фінансового стану підприємства; збалансуванні фінансово-матеріальних потоків і розрахункових відносин; нейтралізації впливу внутрішніх та зовнішніх загроз на фінансово-господарський стан підприємства; зниженні рівня фінансового ризику.

Список літератури

1. Безродна Т. М. Обліково-аналітичне забезпечення управління підприємством: визначення сутності поняття [Електронний ресурс] / Т. М. Безродна // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля № 10 (128) 2008. – Ч. 2. – Режим доступу : http://www.nbuiv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VSUNU/2008_10_2/bezrodna.pdf
2. Вольська В. В. Методичні підходи до обліково-аналітичного забезпечення та аудиту управлінської діяльності аграрних підприємств / В. В. Вольська // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2012. – № 3 (24). – С. 83–88.
3. Гнилицька Л. В. Обліково-аналітична інформація як визначальний чинник забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання / Л. В. Гнилицька // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Науковий журнал. – Луганськ : СНУ ім. В.Далія, 2011. – № 3 (157). – С. 57–65.
4. Гнилицька Л. В. Напрями удосконалення облікової системи з метою забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання / Л. В. Гнилицька // Комунальне господарство міст : наук.-техн. зб. Серія «Економічні науки». – Х. : Харківська національна академія міського господарства, 2011. – № 100. – С. 144–153.
5. Мікуліна М. О. Фінансова безпека розвитку сільськогосподарських формувань / М. О. Мікуліна, Ю. В. Скрипник // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Фінанси і кредит». – 2007. – № 2. – С. 132–137.
6. Навроцький С. Систематизація ризиків сільськогосподарських підприємств / С. Навроцький // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка / К. : Київський університет, 2008. – № 105. – С. 17–21.
7. Тринька Л. Я. Проблеми обліково-аналітичного забезпечення в системі економічної безпеки підприємств / Л. Я. Тринька // Науковий вісник НУБіП України. – 25/09/2012. – № 177, Ч. 4. Серія «Економіка. аграрний менеджмент, бізнес». – С. 177–182.
8. Язва Р. П. Обліково-аналітичне забезпечення управління діяльністю підприємств спиртової промисловості : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.09 / Р. П. Юзва; Тернопільський національний економічний університет. – Т., 2011. – 20 с.

Рассмотрены теоретико-методологические основы системы учетно-аналитического обеспечения финансовой безопасности аграрных предприятий. Обосновано содержание понятия «учетно-аналитическое обеспечение финансовой безопасности аграрных предприятий», определены основные функции и задачи системы учетно-аналитического обеспечения, а также рассмотрены факторы, определяющие рискованность аграрного бизнеса.

Учетно-аналитическое обеспечение, учет, анализ, информация, финансовая безопасность.

The theoretical and methodological bases of the system of accounting and analytical ensuring of financial safety of the agrarian enterprises are considered in the article. The content of the concept of accounting and analytical ensuring of financial safety of the agrarian enterprises is grounded; the main functions and tasks of the system of accounting and analytical ensuring are defined; and also the factors that determine the riskiness of agrarian business are considered.

Accounting and analytical ensuring, accounting, analysis, information, financial safety.

УДК 657.47

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СВІТОВИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

**З. Д. Овчарик, кандидат економічних наук
ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»**

Розглянуто проблеми застосування управлінського обліку в системі економічної інформації агропромислових підприємств в умовах світових інтеграційних процесів та проблеми формування єдиної концепції внутрішньогосподарського обліку в умовах світової інтеграції, виділено основні етапи розвитку управлінського обліку за кордоном та в Україні.

Бюджетування, управлінський облік, витрати, облікова політика, світова інтеграція, система рахунків.

Сучасна вітчизняна економіка здійснює трансформацію, спрямовану на розвиток ринкових відносин та інтеграцію у світове співтовариство, визначає принципово нові задачі щодо підвищення рівня управління суб'єктами підприємницької діяльності. Як наслідок, у вітчизняній економіці спостерігаються позитивні зміни, такі як поступове перетворення облікового механізму, контрольна функція бухгалтерського (фінансового) обліку, що домінує в плановій економіці, поступається місцем функціям інформаційного забезпечення системи управління, значна частина яких реалізується у сфері внутрішньогосподарського (управлінського) обліку [7].

Управлінський облік на сучасному етапі функціонування економічних процесів формується на основі поділу загальної системи обліку і потребує нового осмислення, перебудови та реформування. Тому